

ÇAĞDAŞ RESİM SANATINDA DESEN VE DEFORMASYON¹*Drawing and Deformation in Contemporary Painting*Büşra Nur Cengiz², Serkan İliden³

Makale Bilgisi	Özet
<i>Araştırma Makalesi</i> <i>Gönderilme:</i> 11 Mart 2025 <i>Kabul:</i> 22 Nisan 2025 <i>Yayın:</i> 25 Ağustos 2025 <i>Anahtar kelimeler:</i> Desen, Deformasyon, Çağdaş Sanat, Modern Sanat	Sanat, tarih boyunca toplumların ve bireylerin düşünce ve duygularını yansıtan, farklı biçimlerde ortaya çıkan evrensel bir dildir. İnsanlar, tarihin başlangıcından itibaren, henüz yazı dilini geliştirmeden önce, çevrelerindeki dünyayı ve iç dünyalarını çizgiler, semboller ve şekiller aracılığıyla ifade etmeye çalışmış bu nedenle ilk sanat eserlerini ortaya koymuşlardır. İnsanlar, düşüncelerini ve duygularını desenlerle ifade ederek sanatın evrensel bir dil olmasını sağlamıştır. Sanatçılar, kişisel duygularını doğadaki nesne ve imgelerle birleştirerek yeni biçimlere ulaşmış, böylece sanat eserlerinde deformasyona zemin hazırlamıştır. Değişen dünya ve teknoloji, desenin sanatçılar için vazgeçilmez bir ifade aracı olmasını sağlamıştır. Makale, desen ve deformasyonun sanatçının ifade biçimini nasıl etkilediğini tarihsel bir perspektifte incelemiştir. Çağdaş sanat, sanatçılara malzeme ve ifade özgürlüğü vererek, onların estetik kaygılardan uzak, yeni biçimlere yönelmelerine olanak sağlamıştır. Bu durumdan dolayı deformasyonun sanat eserlerinde daha sık görülmesi, sanatçıların ifade yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çağdaş sanat bağlamında yer alan akımlar üzerinden belirli sanatçılar ve eserleri, desen ve deformasyon ilişkisi bağlamında incelenmiştir.
Article Information	Abstract
<i>Research Article</i> <i>Received:</i> March 11, 2025 <i>Accepted:</i> April 22, 2025 <i>Published:</i> August 25, 2025 <i>Keywords:</i> Contemporary Art, Deformation, Drawing, Modern Art	Art is a universal language expressed in various forms, reflecting the thoughts and feelings of societies and individuals throughout history. Since the beginning of time, even before developing a written language, humans have attempted to express the world around them and their inner worlds through lines, symbols, and shapes, thus creating the first works of art. By expressing their thoughts and feelings through patterns, humans established art as a universal language. Artists, by combining their personal feelings with objects and images from nature, reached new forms, thus paving the way for deformation in works of art. The changing world and technology have ensured that drawing remains an indispensable means of expression for artists. This article examines how drawing and deformation have influenced the artist's form of expression from a historical perspective. Contemporary art, by granting artists freedom of material and expression, has allowed them to move towards new forms, free from aesthetic concerns. Due to this, the more frequent occurrence of deformation in works of art appears as a method of expression for artists. Certain artists and their works, within the context of movements in contemporary art, are examined in the context of the relationship between drawing and deformation.

Kaynak/Cite: Cengiz, B.N. & İliden, S. (2025). Çağdaş resim sanatında desen ve deformasyon. *Lokum Sanat ve Tasarım Dergisi*, 3(2), 217-229.

✓ iThenticate®
İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve yayın öncesi intihal taraması yapılmıştır. / This article has been reviewed by at least two reviewers and has been checked for plagiarism before publication.

¹ Bu makale “Çağdaş Resim Sanatında Desen ve Deformasyon” adlı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

² Sanatta Yeterlik Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı, cengizbusra1998@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8575-6207

³ Prof., Kastamonu Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Resim Bölümü, serkanilden@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9347-3733

GİRİŞ

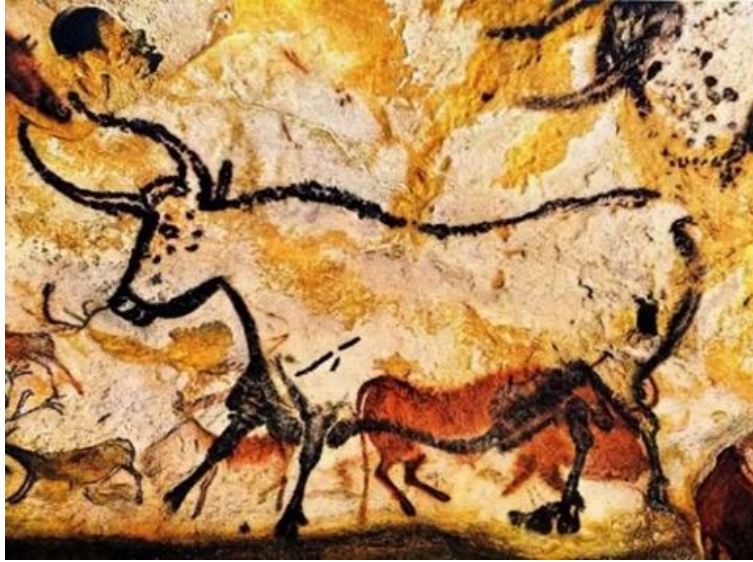
Sanat, tarih boyunca bireylerin imgelerle inançlarını, düşüncelerini ve duygularını ifade etmenin en önemli araçlarından biri olmuştur. Avcı-toplayıcı insanlar hem kendini ifade etmek için hem de doğanın çeşitli olaylarından korunmak için mağara duvarları başta olmak üzere, çevresinde uygun buldukları her yüzeye çeşitli semboller ve şekiller çizmişlerdir. Bu çizimlerdeki temel unsur, desenleri oluşturan çizgilerdir. Desen, resim sanatının yapı taşlarından biri olarak sanatçıların odak noktası haline gelmiştir. Sanatçılar, biçimleri ve kavramları iki boyutlu yüzeylere aktarırken, desenleri ön çalışma olarak kullanmış, aynı zamanda çizginin ifade gücünden yararlanarak eserlerine yansıtmışlardır. Tarih boyunca sanatçılar, farklı kavram ve olgulardan etkilenmiş, bu unsurları eserlerine kurgusal bir şekilde dahil etmişlerdir. Yaratıcı bireyler, bu kavramları yeniden ele alarak, yeni üslup arayışlarına yer vermişlerdir. Bu durum, sanatçıların üslup arayışlarını derinleştirerek eserlerinin ifade gücünü arttırmaya olanak sağlamıştır. Bu bağlamda desen ve deformasyon sanatçıları için ifadeyi güçlendiren, anlatım dili olarak vazgeçilmez bir araç haline gelmiştir.

Özellikle çağdaş sanat da sanatçılar desen ve deformasyonu birbiriyle ilişkilendirerek deneysel ve özgün bir ifade biçimine dönüştürmüşlerdir. Yaratıcı bireyler, desen ve deformasyonu kullanarak, geleneksel bakış açısını sorgulayıp, yeni bir görsel dil oluşturmayı amaçlamışlardır. 20. yüzyılın başlarından itibaren ortaya çıkan sanat akımları, desenin geleneksel sınırlarını aşarak, sanatçıların daha özgür ve deneysel bir alan yaratmalarına katkıda bulunmuştur. Bu bağlamda çağdaş resim sanatında desen ve deformasyon ilişkisi, sanat akımları ve sanatçıların desen örnekleri üzerinden incelenmiştir.

Resim Sanatında Desen

Desen, görsel sanatların temelini oluşturan, çizgi ve tonların uyumlu bir birleşimiyle ortaya çıkan bir ifade biçimidir. Kurşun kalem, tükenmez kalem, kömür, uç ve tuşe gibi çeşitli araçlarla kâğıt üzerine çizilen çizgiler, farklı kalınlık, yön ve tonlarda kullanılarak hem gerçekçi hem de soyut imgelerin yaratılmasını sağlamaktadır. Desen, sadece bir nesnenin dış hatlarını çizmek değil, aynı zamanda derinliği, hacmi, ışığı ve gölgeyi ifade etmek için de kullanılmaktadır. Bu nedenle, desen sadece bir başlangıç noktası değil, aynı zamanda bir sanat eserinin tamamlanmış hali olarak da değerlendirilebilir. Yaratıcı bireyin hislerini, gözlemlerini ve fikirlerini iki boyutlu bir yüzey üzerinde somutlaştırması olarak da tanımlanmaktadır. Desen, görselleştirilmek istenen imgenin hacmi, hareketi ve ışığı gibi temel özelliklerini etkili bir biçimde yansıtan bir görsel anlatım aracıdır (Turani,1998, s.45). Farklı dönemlerde çeşitli malzeme aracılığıyla ifade edilen desen, yaratıcı bireylerin bilinçaltında ve ruh haline bağlı olarak yaşadığı çağın da içinde bulunduğu kültürel-toplumsal etkileşimleri yansıtan dinamik bir görsel ifade biçimidir. Sanat tarihinde her bir sanat akımı kendinden önceki akım ve dönemlerin estetik ve ideolojik anlayışlarına tepki olarak ortaya çıkmış ve böylece desen anlayışında da değişikliklere yol açmıştır. Desen, çizginin farklı teknikler ve ifade biçimleriyle zenginleştirilmesiyle ortaya çıkan bir görsel anlatım biçimi olarak, her dönemde sanatçıların düşüncelerini ve duygularını ifade etmek için kullandığı temel araçlardan biri olmuştur. Çizgi, görsel sanatların en temel ve evrensel ifade araçlarından biri olarak, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren sanat eserlerinde önemli bir yer tutmuştur. Mağara resimlerinden günümüzün soyut sanat eserlerine kadar, çizgi, sanatçıların düşüncelerini, duygularını ve gözlemlerini ifade etmek için kullandıkları en etkili araçlardan biri olmuştur. Tarihin süre gelen dönemlerinde farklı kültürlerde ve farklı

coğrafyalarda farklı anlamlar yüklenen çizgi, her bir sanatçı tarafından kişisel bir dil ve ifade aracı olarak yeniden yorumlanıp resmedilmiştir. Sanatın doğuşu, insanlık tarihinin en eski dönemlerine dayansa da bu konuda kesin ve somut verilere ulaşılamamaktadır. Fakat arkeolojik verilerin, insanın ilk çağlardan itibaren etrafını anlama, ifade etme ve estetik kaygılarla şekillendirmesi gayreti içerisinde olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı, çizgi de heykelden mimariye tüm plastik sanat dallarının ortak bir ifade aracı olarak bilinmektedir. İnsanlık tarihinin en erken zamanlarından itibaren görsel iletişimin çizim aracılığı sayesinde sözlü iletişimden önce veya onunla eş zamanlı olarak kullanıldığı bilinmektedir (Nobin, 2010, s.30). Paleolitik dönemde, mağara resimlerinde çizginin olanaklarından yararlanılarak tasvir edilen av hayvanlarının, hem av başarılarını arttırmak amacıyla büyüsel uygulamalarda hem de avcılık ritüellerinde kullanıldığı düşünülmektedir. Fransa'daki Lascaux ve İspanya'daki Altamira mağaralarında keşfedilen Paleolitik dönem duvar resimleri, çizginin insanlık tarihinin en eski dönemlerinden itibaren görsel ifadede ne kadar önemli bir araç olduğunu gözler önüne seren en çarpıcı örneklerdendir. Bu mağaralarda, binlerce yıl önce yaşamış insanlar, duvarlara çizdikleri hayvan figürleri, av sahneleri ve geometrik şekillerle hem çevreleriyle olan etkileşimlerini hem de iç dünyalarını yansıtmışlardır. Bu resimlerde kullanılan basit ve güçlü çizgiler, o dönem insanların nesneleri ve olayları algılama biçimlerini, düşünce dünyalarını ve sanatsal yeteneklerini bizlere aktarır. Lascaux ve Altamira mağaraları, çizginin sadece bir iletişim aracı değil, aynı zamanda dini ritüellerde, şamanik uygulamalarda ve toplumsal bağların güçlendirilmesinde de kullanılan evrensel bir dil olduğunu kanıtlamaktadır. Bu nedenle, bu mağara resimleri, çizginin tarih öncesi görsel ifadedeki temel ve vazgeçilmez bir unsur olduğunu somut bir şekilde ortaya koymaktadır (Şangar, 1991, s.10).

Görsel 1. Lascaux Mağarası, hayvan figürleri ile boyama panel, Fransa

Kaynak: (<https://tr.wikipedia.org/Paleolitik>)

Tarih öncesi dönemde çizim, özellikle geç Paleolitik dönemde (yaklaşık 40.000-10.000 yıl önce) yoğunlaşarak insanlığın en eski sanat formlarından biri haline gelmiştir. Bu dönemde, avcı-toplayıcı toplumlar mağara duvarlarına, kaya yüzlerine ve kemiklere çeşitli hayvan figürleri, soyut semboller ve el izleri çizerek ilk sanatsal ifadelerini ortaya koymuşlardır. Yaratıcı birey, kendi iç dünyasındaki ve dış dünyasındaki gözlemlediği olguları çizgilerle ifade etme çabaları, çizimi de sanatsal bir eylem olarak ön plana çıkarmıştır. Bu durum özellikle sanat tarihinde 14. ve 15. yüzyıllarda belirgin bir şekilde

kendini gösterdiği görülmektedir. Çizim, sanatın temelinde yatan ve sanatçıların fikirlerini somutlaştırmak için kullandıkları en temel araçlardan biridir. Albert Dürer'in detaylı gravürlerinden Leonardo da Vinci'nin anatomik çizimlerine, diğer sanatçıların bitki ve portre çalışmalarına kadar, tarih boyunca birçok sanatçı çizimi, tasarımlarını geliştirmek ve düşüncelerini ifade etmek için bir başlangıç noktası olarak kullanmıştır. Bu ustaların eserleri, çizimin sadece bir ifade aracı değil, aynı zamanda bilimsel bir araştırma ve gözlem aracı olabileceğini göstermektedir. Çizim, sanatın her alanına dahil olmuş, evrensel bir dil olarak kabul edilir ve sanatçının yaratıcılığını ve el becerisini ortaya koyan bir araçtır. Desenin kökenleri çok eski olmasına rağmen, Rönesans dönemi, çizimin sistematik bir inceleme ve ifade aracı olarak kullanılmaya başlandığı dönüm noktası olarak kabul edilmektedir (Alparslan, 2019, s.42).

Desen, tarih boyunca sanatçıların ifade etme şekline bağlı olarak sürekli dönüşüme uğrayan bir araç olmuştur. Özellikle Modern sonrası dönemde yeni malzemenin ve tekniklerin kullanılmaya başlamasıyla desen, sanatın hem deneysel hem de yenilikçi yönünü temsil eden ifade aracı haline gelmiştir. Klasik dönemde akademik kurallara bağlı kalınarak resmedilen formu biçimlendirmeye odaklı olan çizim tekniği, modern ve modern sonrası dönemlerde ve akımlarda yaratıcı kişilerin kişisel ifade özgürlüklerini ortaya koyabilecekleri daha özgün ve spontane biçimlerde karşımıza çıkmaktadır.

Resim Sanatında Deformasyon

Deformasyon, Fransızca '*deformer*' fiilinden türeyen bir terimdir ve bir nesnenin, varlığın ya da şeklin orijinal halinden uzaklaşarak bozulması, çarpıtılması veya biçiminin değiştirilmesi anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, deformasyon, bir şeyin doğal veya beklenen şeklinin kasıtlı ya da kasıtsız olarak değiştirilmesi sürecidir. Bu terim, özellikle sanat, mimari ve mühendislik gibi alanlarda, bir nesnenin estetik veya yapısal özelliklerinin kasıtlı olarak değiştirilmesi için kullanılmaktadır. Biçim bozma olarak da adlandırılan deformasyon, sanatçılara özgün ve çarpıcı eserler yaratma imkânı sunarken, mimaride ise yapıların daha dinamik ve etkileyici hale gelmesini sağlamaktadır. Turani'ye göre deformasyon; sanatçının resim ve diğer plastik sanatlarda eser üretirken nesnelerin sahip olduğu doğal görünümlerinden kendi duygu ve düşüncelerine göre yeniden yapılandırarak özgün bir ifade oluşturması sonucu meydana gelen biçimler olarak belirtmektedir (Turani,1998, s.25). Deformasyon, sanatın tarih boyunca kullandığı, bir nesnenin veya figürün orijinal biçiminden uzaklaştırarak yeni bir ifade yaratma yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram, sanatın ilk çağlarına kadar uzanmaktadır. Primitif insanlar, mağara duvarlarına veya düz yüzeylere çizdikleri hayvan figürlerinde gerçekçi bir betimleme yerine, stilize edilmiş ve abartılı biçimlere başvurmuşlardır. Deformasyon, farklı kültürlerde ve farklı zamanlarda sanatçıların ifade biçimlerini zenginleştirmek için kullandığı evrensel bir dil haline gelmiştir. Bu durum, deformasyonun sanatın en eski örneklerinden biri olduğunu göstermektedir. Rönesans'ın idealize edilmiş insan anatomisi ve perspektif kurallarına dayalı klasik güzellik anlayışının ardından, Maniyerizm döneminde sanatçılar, bu kuralları kasıtlı olarak bozmaya başlamışlardır. Deformasyon, bu dönemde sanatçıların eserlerinde sıkça gözlemlenen bir özellik haline gelmiştir. Uzatılmış boynuzlar, dengesiz yüz oranları ve yapay pozlar gibi abartılı biçimlendirmeler, sanatçılara daha dramatik ve duygusal ifadeler oluşturma imkânı sunmuştur. Bu bilinçli biçim bozumları, Rönesans'ın dengeli ve ölçülü güzellik anlayışına bir tepki olarak ortaya çıkmış ve Barok dönemin daha hareketli ve duygusal sanat anlayışına zemin hazırlamıştır. Bu bilinçli süreçte sanatçı, ifade süreci boyunca, nesnelerin görsel algısını kişisel iç dünyasıyla harmanlayarak öznel

bir yorumlamayla tekrardan betimlemektedir. Yaratıcı bireyin, kendine özgü bir ifade ve üslup geliştirmesi sonucu betimlenen eserde, kişisel anlatı meydana gelmektedir. Sanat eserinde, figüratif öğelerin ve nesnelerin orantılarının kasıtlı olarak değiştirilmesi abartılması ya da bozulması, sanatçı için yeni kompozisyon ve anlamlar oluşturmak için kullanılan bir teknik olarak ifade edilmektedir. Yüzeydeki nesnelerin doğal biçimleri tamamen bozulmadan, yaratıcı bireyin kişisel yorum ve ifade gücüyle yeniden şekillendirilerek özgün bir görsel dil oluşturulur. Her dönemin içerisinde bulunan özgün biçimsel arayışlar, resim sanatında deformasyonun temel bir ilke haline gelmesine neden olmuştur (Ergin, 2007, s.47). Ancak, deformasyonun modern anlamda bir sanat tekniği olarak kabul edilmesi, özellikle 20. yüzyılda ortaya çıkan akımlarla birlikte görülmüştür. Kübizm, ekspresyonizm ve sürrealizm gibi akımlar, deformasyonu temel bir ifade aracı olarak benimseyerek, geleneksel sanat anlayışına meydan okumaktadırlar (Turani, 1992, s.23-28).

Çağdaş Sanatta Desende Deformasyon

Çağdaş sanat, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren günümüze kadar üretilen geleneksel sanat anlayışının dışına çıkan ve sürekli olarak değişen, dönüşen sanat anlayışıdır. Modern sanatın aksine, çağdaş sanat belirli bir üslup veya akıma bağlı kalmak yerine, sanatçının kişisel deneyimlerini, toplumsal sorunlar gibi konuları merkeze almaktadır. Çağdaş sanat, geleneksel sanatın belirlediği sınırları zorlayarak yaratıcı bireylerin yeni ifade biçimleri yaratma çabasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda, yaratıcı ifade biçimi olarak ele alınan desende biçimlerin deformasyonu çağdaş sanatçının özgürce düşünme ve ifade etme araçlarından biri haline gelmiştir.

Çağdaş sanatta desen, kâğıt, kalem gibi geleneksel malzemelerin ötesine geçerek, yaratıcı bireylerin yeni malzeme ve tekniklerle biçimleri dönüştürmesine olanak sağlamıştır. Bu dönüşümde en önemli etkenlerden biri de desenin biçimlerinin deforme edilmesidir. Sanatçılar, desenin tekrar eden öğelerini, boyutlarını ve yapısını kasıtlı olarak bozarak, alışılmışın dışında görsel deneyimler sunmaktadır. Bir anlamda deformasyon, desenin statik yapısını kırarak, ona hareketlilik ve derinlik kazandırmaktadır. Bu sayede desen, sadece yüzeysel bir ifade aracı olmaktan çıkarak eserin anlamını zenginleştiren ve izleyiciyi düşündüren bir unsur haline gelmiştir. Deforme olmuş desenler aynı zamanda yaratıcı bireyin iç dünyasını, duygularını ve yaşadığı deneyimleri daha etkili bir şekilde ifade etmesine olanak tanımaktadır. Özellikle Yeni Gerçekçilik, Pop Art, Minimalizm ve Kavramsal sanat akımlarında, desende yer alan biçimlerin ve malzemelerin deformasyonu sanatçılar tarafından sıklıkla kullanılan bir ifade biçimi olmuştur (Arslan,2017, s.30).

Yeni Gerçekçilik Sanat Akımında Desende Deformasyon Etkisi

Yeni Gerçekçilik sanat akımı, 1950'lerin sonlarında ortaya çıkmış ve günlük yaşamda kullanılan materyallerin ve nesnelerin sanatın merkezine yerleştirilerek geleneksel sanat anlayışına meydan okumaktadır. Bu akım, sanatı stüdyodan çıkarıp sokaklara taşımış, tüketim toplumunun ürettiği nesneleri (konserve kutuları, gazeteler, ambalaj malzemeleri gibi) sanat eserinin temel yapı taşları haline getirmiştir. Yeni Gerçekçilik sanatçıları, bu sıradan nesnelere yeni anlamlar yükleyerek, sanatın sadece güzel ve soyut olmasına gerek olmadığını, aynı zamanda toplumsal eleştiri ve gözlem aracı olabileceğini göstermişlerdir. Bu yaklaşım, sanatın geleneksel anlayışına meydan okuyarak, sanatın herkese açık ve anlaşılır olmasını hedeflemiştir. Yeni Gerçekçilik sanatçıları, geleneksel anlamda estetik kaygılarla üretilen, kusursuz çizgiler ve biçimlere sahip desen anlayışını reddetmişlerdir. Onlar için desen, sadece bir görsel ifade aracı

değil, aynı zamanda bir iletişim ve eleştiri aracıdır. Yeni Gerçekçilik sanatçıları, bu nesneleri birleştirerek, parçalayarak veya deforme ederek yeni kompozisyonlar oluşturmuşlardır. Yeni Gerçekçilik'te desen, geleneksel anlamını aşarak, günlük yaşamın içindeki nesnelerin taşıdığı anlamları ve toplumsal sorunları yansıtmının bir aracı haline gelmiştir. Deformasyon ise bu nesnelere yeni anlamlar yükleyerek, sanatın eleştirel ve dönüştürücü gücünü ortaya koymuştur. Akımın önemli temsilcilerinden olan Yves Klein, Yeni Gerçekçilik akımının en önemli temsilcilerinden biri olarak, beden sanatına getirdiği yenilikçi yaklaşımla dikkat çekmiştir. Klein, çıplak kadın bedenlerini birer fırça gibi kullanarak, tuval üzerine izler bırakan performanslara imza atmış ve bu çalışmalara "Antropometri" adını vermiştir. 1960 yılında gerçekleştirdiği "Fransız Antropometri ANT 85" adlı çalışması, bu yaklaşımın en çarpıcı örneklerinden biridir. Klein, kadın bedenlerine uyguladığı boya katmanlarını, tuval üzerine bastırarak leke benzeri izler oluşturmuştur. Bu süreçte, bedenlerin hareketleri ve tuvalin dokusu nedeniyle boya katmanları deforme olmuş, beklenmedik ve organik şekiller ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, Klein geleneksel anlamda çizgi ve şekilden ziyade, leke ve dokuyu ön plana çıkararak, desen kavramını yeniden tanımlamıştır. Böylece, beden hareketleri ve tuvalin materyal özellikleriyle birleşen boya, tamamen özgün ve tahmin edilemez bir desen oluşturmuştur. Klein'in Antropometri çalışmaları, beden sanat eserine dönüştürülmesi ve desenin geleneksel sınırlarının zorlanması açısından oldukça önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir (Yıldırım, 2020, s.67).

Görsel 2. Yves Klein, "Fransız Antropometri ANT 85", 1960, 155.5 x 352,5 cm, kâğıt üzeri yağlıboya

Kaynak: (https://ars.mkp.emokykla.lt/Ars2/dailinikai/140-50/klein_kair.htm)

Pop Art Sanat Akımında Desende Deformasyon Etkisi

1950'lerin sonu 1960'ların başlarında, çizgi filmler, afişler ve reklamlar gibi kitle iletişim araçlarının hayatımıza daha fazla girmesiyle, tüketim toplumu daha da güçlenmiştir. Çizgi filmler, afişler, reklamlar gibi görsel ve işitsel materyaller, insanların günlük hayatlarına daha derinlemesine nüfuz ederek tüketim alışkanlıklarını şekillendirmeye başlamıştır. Bu durum, sanatçıları etkileyerek günlük yaşamın sıradan imgelerini sanat eserlerine taşıyan Pop Art akımının doğmasına zemin hazırlamıştır. Yaratıcı bireyler, eserlerinde tüketim kültürüne ait nesne ve imgeleri, özellikle de *kes-yapıştır* tekniğiyle bir araya getirerek, tüketim toplumunu eleştirel bir bakış açısıyla eserlerinde yansıtmışlardır. Biçimlerde ve nesnelerde belirgin bir şekilde deformasyonlar meydana gelmiştir. Pop Art sanatçılarının, çizgi romanın karakteristik özelliği olan deforme olmuş ve abartılmış şekilleri benimsemelerine neden olmuştur. Pop Art, ilk

olarak İngiltere’de görülmüş, daha sonra Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa’da da büyük ilgi görmeye başlamıştır. Pop Art sanat akımının temsilcileri, farklı malzemeleri yüzey üzerinden bir araya getirerek yeni anlamlar üretmek için sıklıkla asamblaj ve kolaj tekniğini tercih etmişlerdir. Yüzey üzerinde yeni anlamlar aramaya başlayan sanatçılar, ifade biçim olarak deseni kendi başına kullanmışlardır (Bildir, 2019, s.53). Richard Hamilton, Pop Art akımının en önemli temsilcilerinden biri olarak, “Horne’un Evi II” adlı eserinde tüketim toplumunu hicivli bir dille ele almıştır. Kolaj tekniğini ustalıkla kullanarak, odada toplanan insanların portrelerini deforme etmiş ve bu sayede figürlerin vücutlarıyla uyumsuz, karikatürize bir görünüm yaratmıştır. Özellikle sol taraftaki figürün abartılı burnu, bu karikatürizasyonun en çarpıcı örneğidir. Hamilton, farklı sanat dönemlerinden öğeleri bir araya getirerek geleneksel portre anlayışına ironik bir gönderme yapmış, böylece portrenin sadece gerçekçi bir tasvir değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir eleştiri aracı olabileceğini göstermiştir. Eserdeki deforme edilmiş figürler, tüketim toplumunun bireylerinin yabancılaşmış ve yüzeysel hale gelmiş kimliklerini sembolize ederken, aynı zamanda sanatın da bu toplumsal dönüşüme ayna tutma görevini üstlendiğini vurgular. Hamilton’ın bu çalışması, Pop Art’ın tüketim kültürünü eleştirirken aynı zamanda sanatın dilini de dönüştürdüğünün önemli bir kanıtıdır.

Görsel 3. Richard Hamilton, “Horne’un evinde II”, 1949, kâğıt üzerine kalem ve mürekkep

Kaynak: (<https://www.artnet.com/artists/richard-hamilton/past-auction-results/35>)

Minimalizm Sanat Akımında Desende Deformasyon Etkisi

Minimalizm, Fransızca *minimum* kelimesinden türetilmiş olup, *en az* veya *asgari* anlamına gelmektedir. Bu sanat akımı, 1960’lı ve 1970’li yıllarda ortaya çıkmış ve özellikle Batı sanatında önemli bir yer edinmiştir. Minimalizm, sanat eserlerinde gereksiz tüm detaylardan arınmayı, basit geometrik şekilleri, tekdüze renkleri ve endüstriyel malzemeleri kullanmayı hedeflemektedir. Sanat eserlerinde sadelik ve yalınlığı ifade ederken ön plana çıkarılan *minimalizm* kavramı, ilk olarak 1965 yılında Richard Wolheim tarafından bu akımı tanımlamak için kullanılmıştır. Yaratıcı bireyler, kompozisyonlarında genel olarak sınırlı renk veya geometrik şekil kullanarak sade ve

etkili görsel bir dil oluşturmayı hedeflemişlerdir. Minimalist sanata yol gösteren ünlü tasarımcı ve mimar Ludwig Mies van der Rohe’a göre; minimalizm, sanatçılar tarafından bilinçli bir şekilde yapılan bir tercihtir, zor olanı seçerek az olan ile çok şey yapmaktır diye ifade etmiştir. Minimalist sanatçılar daha çok mekân içerisinde eserlerini kurgularlarken, bazı sanatçılar ise tuval veya kâğıt üzerinde çizgiler aracılığıyla şekilleri minime indirgeyerek betimlemişlerdir (Germaner, 1997, s.43-45).

Minimalist sanatçılardan biri olan Yayoi Kusama, sanatın kalıplarını aşarak, renkli ve coşkulu üslubuyla dikkat çekmektedir. Minimalist sanat, sanat eserinde gereksiz her şeyden arınarak, temel forma ve malzemeye odaklanmayı savunmaktadır. Ancak Kusama’nın eserlerinde, bu sadelik anlayışı, sonsuzluk hissini veren tekrarlayan desenler, özellikle de puantiyelerle birleşerek oldukça karmaşık ve görsel açıdan zengin bir hal almaktadır. Bu durum, sanatçının minimalist sanatın temel ilkelerini alıp, kendi özgün ve kişisel bir dil oluşturarak yeniden yorumladığını gösterir. Özellikle de puantiye olarak bilinen farklı boyutlardaki noktaları ve tekrarlayan desenleri kullanarak oluşturmuş olduğu eserleriyle bilinmektedir. Sanatçının, sanata merakı çocukluk yıllarında yaşamış olduğu halüsinasyonlar ile şekillendiği görülmektedir. Sanatçının baktığı her nesnenin üzerinde noktaları görmesi, onun sanata anlayışını derinden etkilemiş ve sanatı bir terapi yöntemi olarak kullanmasına yol açmıştır. Bu halüsinasyonlar sanatçının iç dünyasında yaşamış olduğu karmaşık duyguları dışa vurmasına neden olmuştur. Kusama, Minimalist sanatın temel ilkelerinden biri olarak görülen basit geometrik şekilleri benimsemesine rağmen, bu şekilleri minimalist anlayışın dışında bir şekilde eserlerinde yer vermiştir. Sanatçı, deformasyon tekniğini kullanarak şekilleri olduğundan farklı bir hale getirip özgün bir kimlik kazandırmıştır. Kusama’nın eserlerinde yer alan noktalar, sadece birer görsel öge olmaktan çıkıp, aynı zamanda birer sembol haline getirilmiştir. Tekrar eden ve düzenli bir şekilde yerleştirilen noktalar, evreni, sonsuzluğu ve bireyin evrenle olan ilişkisini ifade etmektedir. Ayrıca noktaların yaratmış olduğu ritmik düzen, eserlerinde dinamik bir yapı kazandırmaktadır (Kıran, 2013, s.119-121).

Görsel 4. Yayoi Kusama, “Otoportre”, 1995, 29,4 x 22cm, gravür

Kaynak: (<https://www.mutualart.com/Artwork/Self-portrait-Kusama-221-/7F8529D551BDAC8E>)

Sanatçının 1995 yılında yapmış olduğu otoportre, farklı boyutlardaki noktalar ve minimal çizgilerden oluşturmuş olduğu özgün bir kompozisyonudur. Eserde yer alan

gözler, abartılı boyutlarda ve bozulan anatomisiyle deforme edilmiştir. Arka planda yer alan ince ve kalın çizgilerle oluşturulmuş midye kabuğunu andıran organik formda şekiller yer almaktadır. Gözün irisinde yer alan büyük siyah nokta, kompozisyona denge unsuru sağlamıştır.

Kavramsal Sanat Akımında Desende Deformasyon Etkisi

Kavramsal sanat 1960'larda ortaya çıkan ve sanatçıların, geleneksel sanat malzemeleri yerine farklı ve özgün bir şekilde materyal veya malzeme kullanarak fikirlerini ifade etmelerine olanak tanıyan bir sanat akımıdır. Kavramsal sanatçılar, sanat eserlerinde kullanılan görsel öğeler yerine, kavram ve düşünceleri ön plana çıkararak yeni bir sanat anlayışı geliştirmeyi hedeflemişlerdir. Kavramsal sanat, felsefe ve düşünceleri sanatın ve eserin merkezine taşıyarak, geleneksel sanat anlayışına meydan okumayı amaçlamıştır. Kavramsal sanata farklı malzemelerin dahil edilmesiyle birlikte desen ve çizginin geleneksel sınırları aşılmış ve yeni bir ifade biçimi kazanılmasına olanak sağlamıştır. Kavramsal sanat bağlamında malzeme olanaklarının artmasıyla birlikte çizim eylemi de sanatçılar tarafından sıklıkla ifade aracı olarak kullanılmıştır. Mekân ve iki boyutlu yüzeylerde de kullanılan çizgi, sadece görsel unsur değil, aynı zamanda izleyicinin aktif şekilde rol aldığı, eserinde bir parçası haline gelmiştir. Sanatçılar, geleneksel biçim anlayışından uzaklaşarak, fikirlerin ön plana çıktığı biçimleri bilinçli bir şekilde deforme etmiştir (Gemaner,1997, s.47).

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte kavramsal sanatçılar, desen çalışmalarında malzeme kullanımının olanakların daha da genişletmiştir. Özellikle dijital ortamları kullanan sanatçılar, farklı disiplinlerle etkileşime girmeye başlamıştır. Teknolojiyi ustaca kullanan İngiliz sanatçı Simon Faithfull, bilgisayar ortamının sunduğu imkanları kullanarak, pikselleri bir araya getirerek oluşturduğu özgün desenlerle çağdaş sanat dünyasında dikkat çeken bir figür. Sanatçı, sanal ortamda gerçekleştirdiği bu çalışmalarda, klasik manzara ve günlük şehir hayatından tanıdık görsel unsurları bir araya getirerek eserlerine farklı bir boyut kazandırıyor. Faithfull, piksellerle oluşturduğu bu dijital dünyada, binalar, arabalar gibi günlük hayattan aşına olduğumuz objeleri deforme ederek, gerçeklik ile soyutluk arasında ilginç bir denge kuruyor. Bu deformasyonlar sayesinde, izleyiciye hem tanıdık gelen hem de bir o kadar da yabancılaşmış bir görsel deneyim sunuyor. Sanatçının eserlerindeki bu yarım kalmışlık ve tamamlanmamışlık hissi, izleyiciyi sürekli bir tamamlama ve anlamlandırma arayışına itiyor. Böylece, Faithfull'ın eserleri, sadece estetik bir deneyim sunmakla kalmayıp, aynı zamanda izleyicinin düşünsel katılımını da teşvik etmektedir (Albayrak, 2012, s. 5-6) (Görsel 5).

Görsel 5. Simon Faithfull, İsimsiz, 2004

Kaynak: (https://animateprojectsarchive.org/films/by_artist/f/s_faithfull)

Kavramsal sanatın diğer önemli sanatçılarından biri olan Çinli Cai Guo-Qiang, uzun yıllar boyunca farklı malzemeleri deneyerek, çizim ve mekânın kurgusu üzerinden özgün çalışmalar yapmıştır. Guo-Qiang, desenlerinde özellikle barut, füze gibi patlayıcı malzemeleri kullanarak bir araya getirip eserler üretmiştir. Sanatçı, barut ve füzenin patlayıcı etkisinden ortaya çıkan ilk kaosu hem izleyicinin zihninde bir patlama yaratmak hem de izleyicinin kendi sanatsal bir ifade biçiminde etki yaratmak için kullanmıştır. Madde olan barutun patlaması sonucu enerjiye dönüşmesi, sanatçının zamanın bir akışı, süreçlerin dönüşümü ve varoluşun değişkenliğini felsefi kavramları görsel bir dilde ifade etmeyi amaçlamıştır. Sanatçı, barut ve patlayıcı maddelerin kontrolsüz bir şekilde yanmasıyla ortaya çıkan ateş ve dumanın rastgele hareketlerini kullanmıştır. Geleneksel çizim tekniklerinin ötesine geçerek doğanın gücüne dayalı yeni bir ifade biçimi geliştirmiştir. Patlamanın şiddetinden meydana gelen hareketler yüzeyde yer alan biçimlerde beklenmedik ve organik bir şekilde deformasyonlara yol açmıştır (Albayrak, 2012, s.7-8).

Görsel 6. Cai Guo-Qiang, Otoportre Boyun Eğdirilmiş Bir Ruh, 1985-1989, 167x118cm, barut ve tuval üzerine yağlı boya

Kaynak: (https://animateprojectsarchive.org/films/by_artist/f/s_faithfull)

Görsel 6’da yer alan eserde karmaşık ve etkileyici görüntü, tuval üzerinde barutun kontrollü bir şekilde patlamasından meydana gelmiştir. Kompozisyonun odak noktasında, biçimsel olarak bütünlüğü yitirmiş ve deformasyona uğramış figür yer almaktadır. İnsan figürü, geleneksel anatomik oranlardan uzak, daha çok bir silüet halinde verilmiştir. Vücut hatları keskin değil, bulanık ve deformasyona uğratılmıştır. Sanatçı, kavramsal sanatın özgün ve deneysel yaklaşımından dolayı, farklı malzemeleri bir araya getirerek geleneksel çizim anlayışının dışına çıkmıştır.

SONUÇ

Bu makale, çağdaş resim sanatında desen ve deformasyonun iç içe geçmiş ve birbirini besleyen iki temel unsur olarak nasıl bir araya geldiğini incelemeye amaçlamıştır. Tarihsel süreç içerisinde desen, yaratıcı bireyler tarafından sadece bir ifade aracı olarak değil, aynı zamanda farklı kültürlerin ve toplumların düşünce ve inançlarını

yansıtan evrensel bir dil olarak da kullanılmıştır. Deformasyon ise, yaratıcı bireyin, kişisel dünyasını düşüncelerini ve duygularını daha etkili bir halde ifade etmek için şekilleri, biçimleri çarpıtarak, abartarak veya yeniden yapılandırmasına olanak tanıyan ifade aracı olarak ortaya çıkmıştır. Çağdaş sanatın özgün ve çeşitli malzeme yelpazesi, sanatçıların desen ve deformasyonu daha önce hiç olmadığı kadar özgün ve yaratıcı bir şekilde kullanmalarına olanak sağlamıştır. Özellikle çağdaş resim sanatından itibaren, farklı sanat akımları içinde desen ve deformasyonun birbirini etkilediği ve yeni ifade biçimlerinin ortaya çıktığı da görülmektedir. Bu iki unsurun bir araya gelmesi, sanat eserlerine derinlik, çok anlamlılık ve özgünlük kazandırmıştır. Deformasyon sadece teknik olarak değil, aynı zamanda sanatçının iç dünyasını felsefe ve toplumla kurmuş olduğu ilişkiyi de yansıtan bir araç olarak görülebilir. Günümüzün teknolojik gelişimleriyle birlikte malzeme ve dijital sanat araçlarının ortaya çıkması, desen ve deformasyonun kullanım olanaklarını daha da genişletmektedir. Bundan dolayı çağdaş resim sanatında desen ve deformasyonun incelenmesi, sanat eserlerinin sadece görsel bir analiz değil aynı zamanda sanatçının iç dünyasında, yaşamış olduğu toplum hakkında da derinlemesine bilgi sunmaktadır. Örneğin, Yayoi Kusama'nın yaşamış olduğu hastalık sebebiyle yüzeyler üzerinde puantiyeler görmesi sonucu, eserlerinde noktaları deformasyon ve deseni ifade biçim aracı kullanarak eserlerinde yansıtmıştır. Dolayısıyla tarihsel süreçten günümüz sanatına kadar olan süreçte desen ve deformasyon, evrensel bir dil olarak, insanın iç dünyasını ve yaşadığı çevreyi anlamamıza olanak tanıyan ifade aracı olarak görülmektedir.

Etik İlkeler

Bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Araştırma kapsamında iki yazar da eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Bu makalenin yazarları herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması içerisinde değildir.

KAYNAKÇA

- Albayrak, A. (2012). Günümüz sanatında birincil ifade aracı olarak çizgi ve desen pratikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 55–68.
- Alparslan, G. U. (2019). Leonardo da Vinci ve resim eğitimi. *Temel Eğitim Dergisi*, 1(4), 39–44.
- Arslan, A. (2017). *Desen anlayışının çağdaş sanata yansıma biçimleri ve ifade aracı olarak desenin kullanımı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Bildir, S. (2019). *Çağdaş Türk resim sanatında postmodern desen eğilimleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Ergin, H. K. (2007). *Dışavurumcu Türk resminde biçim bozma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Germaner, S. (1997). *1960 sonrası sanat*. Kabcacı Yayınları.
- Kıran, H. (2013). Puantiyeli sonsuzluğun obsesif sanatçısı: Yayoi Kusama. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4(4), 118-125.

- Nobin, M. L. (2010). *An exploration of drawing as it relates to the realisation of concept in art-making* [Unpublished master's thesis]. University of KwaZulu-Natal.
- Şangar, B. (1991). *Batı sanat tarihinde desen* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Turanî, A. (1992). *Dünya sanat tarihi*. Remzi Kitabevi.
- Turanî, A. (1998). *Sanat terimleri sözlüğü* (7. baskı). Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, L. (2020). *Çağdaş sanatta bir ifade aracı olarak desen* [Yüksek lisans tezi]. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Art, throughout history, has been a universal language reflecting the thoughts and feelings of societies and individuals, manifested in various forms. Long before humanity developed written language, people began expressing their inner and outer worlds through lines, symbols, and shapes, leading to the creation of the first works of art. These early works, ranging from cave paintings to simple sculptures, provide insights into the lifestyles, beliefs, and relationships with nature of people from that era. By expressing their thoughts and emotions through patterns, people enabled art to become a universal means of communication. Creative individuals, by combining their personal feelings with objects and images from nature, achieved unique forms, and this process paved the way for the emergence of deformation in artworks. Deformation is the conscious alteration, distortion, or exaggeration of the forms of objects or figures. It is a powerful tool used by artists to convey their emotions, thoughts, or a specific message more effectively. The changing world and technology have ensured that drawing remains an indispensable means of expression for artists. Drawing, beyond being just a drawing technique, forms the basis of art as a way of thinking, a composition tool, and a method of expression. This article examines how drawing and deformation have historically influenced the artist's form of expression. Throughout art history, artists in different periods and cultures have used drawing and deformation in various ways. Contemporary art, by granting artists material and expressive freedom, has allowed them to move away from traditional aesthetic concerns and turn to new forms. This freedom has led to deformation being seen more frequently in artworks and emerging as a powerful method of expression for artists. Artists are no longer obliged to reflect reality as it is to express their thoughts and feelings. Deformation offers them the opportunity to reinterpret reality, exaggerate their emotions, or emphasize a specific message. This article examines how artists within the major contemporary art movements of New Realism, Pop Art, Minimalism, and Conceptual Art have used form deformation in their drawings through their works.

Method

This study, within the framework of qualitative research methods, examines the development of drawing and deformation in art history and their impact on artists' modes of expression from a historical perspective. Focusing specifically on the contemporary art period, it analyzes the different dimensions of the relationship between drawing and deformation through the works of prominent artists and movements of this era.

Findings

Drawing and deformation have played a significant role in art history from its beginnings, profoundly influencing artists' modes of expression. It is observed that the universality of art is reinforced through expression by drawing. The combination of artists' personal feelings with images taken from nature paved the way for the emergence of deformation, and this situation, influenced by the changing world and technology, ensured that drawing remained an indispensable means of expression. Especially the material and expressive freedom granted to artists by contemporary art has led to deformation being seen more frequently and distinctly in artworks. This situation demonstrates that different contemporary art movements and artists used deformation for different purposes and with different techniques; this suggests that the research will reveal different approaches. In summary, it can be said that drawing and deformation are in constant interaction in art history, while deformation has become even more prominent in contemporary art with the increase in expressive freedom and is used in various ways in different movements.

Conclusion

In contemporary painting, drawing and deformation are two fundamental elements that play a crucial role in artists' self-expression. While technology and evolving contexts have underscored the importance of drawing, contemporary art has enabled more diverse applications of deformation, transforming it into a powerful tool for subjective expression. This has led to unique interpretations of deformation across various movements. In the latter half of the 20th century, New Realism presented a distorted reflection of reality through the use of everyday objects; Minimalism employed deformation by manipulating geometric forms; Conceptual Art, focusing on the idea, explored deformation in the expression of concepts; and Pop Art offered a critique of consumer society by deforming popular imagery. In conclusion, with technological advancements enhancing the significance of drawing and contemporary art expanding the scope of deformation, these two elements have been instrumental in enabling artists to convey their subjective expressions and critical perspectives. From New Realism to Pop Art, deformation, acquiring distinct interpretations within diverse movements since the latter half of the 20th century, has significantly broadened the expressive capacity of art.